

Актуальні виклики та загрози регіональній безпеці; висновки для України

У сучасних умовах зростає небезпека міждержавних збройних конфліктів та їх неконтрольованого розвитку, частішою стає практика односторонніх, нелегітимних під кутом зору міжнародного права, дій, які серйозним чином підривають стабільність, при тому що існуючі механізми підтримки безпеки вочевидь не справляються з такими викликами, навіть на рівні правової оцінки та регулювання.

Перебуваючи поза членством в ЄС та/або НАТО Україна не може брати повноцінну участь у формуванні механізмів європейської безпеки і, не маючи власної потужної і ефективної системи безпеки і оборони, фактично перебуває у зоні «вакууму безпеки».

Сучасні процеси у сфері безпеки та співробітництва у Чорноморському регіоні зазнають значних змін та створюють підґрунтя для формування нових підходів до забезпечення стабільності в регіоні.

Підписання Угоди про асоціацію з ЄС (УА) відкриває перед Україною можливість посилити власні позиції у регіональному вимірі, зокрема у Чорноморському регіоні, і надати їм нової якості. Україні доцільно запропонувати комплексний підхід, який передбачає формування системи взаємодії регіональних структур Чорноморського простору з метою вирішення проблемних питань у сфері політики та безпеки.

Агресія Росії катастрофічно погіршила безпекове середовище навколо України і у регіоні. Водночас Україна отримала значну міжнародну підтримку, як на рівні ООН, так у співпраці з ЄС (підписання політичної частини угоди про асоціацію), ОБСЄ та НАТО. У плані збереження національної та регіональної безпеки співпраця з НАТО є ключовою. РФ припинила бути партнером НАТО і розглядається нині як супротивник.

У нових геополітичних умовах, враховуючи регіональні процеси та інтереси демократичного світу, очевидно, що **система чорноморської безпеки має будуватися на жорсткій протидії імперським амбіціям Російської Федерації**, що передбачає створення гнучкого альянсу широкого кола демократичних держав та їх об'єднань. Європейський Союз, сконцентрований на засобах «м'якої сили», є неготовим діяти у ситуації застосування Росією засобів «жорсткої сили». Роль НАТО в нових умовах значно підвищується. В умовах необхідності протистояння «жорстким загрозам» НАТО стає основою європейської безпеки.

Враховуючи, що позаблоковість не надала Україні додаткових гарантій національній безпеці, а сектор національної безпеки і оборони країни перебуває у кризовому стані, постає питання щодо більш активної участі у

системах колективної безпеки, що діють у Європі та на більш широкому Євроатлантичному просторі. Політична та військова співпраця з Альянсом є для України життєво необхідною. Нинішня спрямованість НАТО на захист своїх кордонів у східній Європі створює для України надзвичайно важливий шанс для під'єднання до діяльності Альянсу, для розвитку секторальної співпраці з Польщею та країнами Балтії. Поряд з воєнними, Україні необхідно ініціювати та узгодити з Альянсом заходи з енергетичної, економічної та інформаційної безпеки.

Доцільно окремо поставити питання про заходи протистояння дипломатичній агресії Росії, відмову від нав'язуваного Росією політичного порядку денного для України шляхом підготовки чітко сформульованих з позиції України питань, що підлягають обговоренню в дипломатичному вимірі врегулювання ситуації.

З огляду на підписання політичної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС Міністерству оборони України доцільно започаткувати співробітництво з Європейською оборонною агенцією та брати участь у ініціативі ЄС «Pooling & Sharing».

Доцільно також ініціювати переговорний процес з ядерними державами щодо укладення юридично зобов'язуючого документа, який би доповнив положення Меморандуму про гарантії безпеки у зв'язку із приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (Будапештського меморандуму) від 5 грудня 1994 р. Конкретними механізмами автоматичного застосування низки заходів для захисту безпеки України та відповідальності провідних держав світу за порушення зобов'язань.

Оскільки в умовах вторгнення та військової загрози, що зберігається, дипломатичні можливості є обмеженими, сформульований Україною порядок денний варто доводити до російської сторони за посередництвом західних партнерів.

Неспроможність міжнародних організацій ухвалювати своєчасні та адекватні рішення для врегулювання кризових ситуацій свідчить про вкрай низьку ефективність існуючих глобальних та регіональних безпекових механізмів та ставить на порядок денний питання про їх реформування і адаптацію до сучасних тенденцій світового розвитку.

Додаткові гарантії безпеки надаватиме Україні розширення економічних зв'язків з країнами ЄС, у т.ч. шляхом створення поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі між Україною та ЄС. Зниженню економічної залежності України від РФ сприятиме активізація пошуку нових ринків збуту вітчизняної продукції, у т.ч. на африканському та азіатському напрямках, диверсифікація джерел і маршрутів постачання енергоносіїв,

залучення коштів міжнародних організацій та приватних інвесторів до проектів у сфері енергозбереження тощо.

Враховуючи, що у зовнішньому просторі навколо України сформувалися нові тенденції, які є джерелами значних загроз національній безпеці в частині забезпечення захисту державного суверенітету України, її територіальної цілісності, недоторканності державного кордону, все це потребує осмислення та внесення відповідних змін до ключових документів у сфері національної безпеки і оборони – законів України «Про основи національної безпеки України», «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики України», «Про Раду національної безпеки і оборони України», а також Стратегії національної безпеки України та Воєнної доктрини України (*Парахонський Б., Яворська Г. / За заг. ред. К. Кононенка. Актуальні виклики та загрози регіональній безпеці; висновки для України. Аналітична доповідь // Національний інститут стратегічних досліджень (http://www.niss.gov.ua/public/File/2014_table/0625_dop.pdf).*